

מעדני כהן

משיעוריו של הגאון רבי נפתלי הכהן קופשיץ שליט"א

פרשת תצוה - זכור תשפ"ג שנה רביעית גליון 179

בענין אם מותר להניח בצל בערב שבת סמוך למטה של חולה כדי שישאב את החידקים הנמצאים בו

על מטתו בערב שבת משחה או סם המרפא ויהיה נבלע בסדינו וכשישכב על סדינו ישפיע לרפאות מחלתו לכאורה אין לאסור שהרי הוא כמאכל בריאים. והנה איתא בגמ' בב"מ דף פה ע"ב שמואל ירחינא אסייה דרבי הוה חלש רבי בעיניה אמר ליה אימילי לך סמא אמר ליה לא יכלנא אשטר לך משטר [אמר ליה] לא יכלנא הוה מותיב ליה בגובתא דסמני תותי בי סדייה ואיתסי, ויש להסתפק אם דבר זה אסור לעשותו בשבת דאפשר שכל שאינו מכניסו לגופו או אינו סכו על גופו אלא מניחו סמוך לו אינו חשוב כרפואה בשבת, ושעמתי מידידי הגאון ר' מנדל לובין שליט"א שאינו חשוב כרפואה בשבת, שכל שאינו מניחו על גופו לא חשיב רפואה האסורה בשבת, וא"כ הכי נמי המניח בצל ליד מטתו בשבת לא חשיב כרפואה בשבת לאסור.

בענין גנב וכסבור שהוא שלו האם עובר באיסור גזילה

צ"ד דאם גזל מאחד ואינו יודע ממי גזל יעשה בזה צורכי רבים, וכן פסק בשו"ע חו"מ סי' שס"ו, וא"כ הכא נמי כיון שאינו יודע ממי גזלתי צריך לעשות צרכי רבים.

וידידי הגאון רבי ישראל אדלשטיין שליט"א השיב דכיון שזה כסבור שהוא שלו, דבשעה שלקחתי את השקית הייתי סבור שהשקית וכל מה שבתוכה הם שלי, וא"כ לפי מה דמבאר בתוס' בקידושין דהיא דכסבור שהוא שלו אינו מתחייב בחיובי גניבה וגרע מגניבה באונס דמתחייב בחיובי גניבה, א"כ לא הוי מעשה גניבה כלל ואין זה גניבה אלא אבידה, ובאבידה הדין הוא שכשאינו יודע מי הבעלים יתא מונע עד שיבוא אליהו. אך לפי מה שנתבאר יש מקום לדון דאע"פ שאינו מתחייב בחיובי גניבה מ"מ איסור גניבה קא עבר, ואפשר גם דיש עליו מצוות עשה דהשיב את הגזילה, דאפשר דאף במקום שאינו מתחייב בחיובי גניבה מ"מ חייב במצוות עשה דהשיב, וא"כ שפיר יש מקום לחייב לעשות צרכי רבים היכא שאינו יודע ממי גזל, ואמר הגאון שליט"א הנ"ל שדיבר על זה עם מרן הגר"ד לנדו שליט"א והוא היה סבור דעובר באיסור גזילה ואף חייב במצוות עשה דהשיב.

אם בכסבור שהוא שלו צריך להפסיק באמצע תפלתו להשיב לבעלים

אכן בנדון דידן הרי כשלבש החליפה חשב שהוא שלו, ובוה יש לומר שכל שהוא סבור שהוא שלו אינו חשוב גזל כלל ואם לא חשוב גזל הרי אינו חייב אלא להשיבו כדין אבידה וא"כ הוי עוסק במצוה ופטור מן המצוה אבל אי נימא שגם בכסבור שהוא שלו עובר באיסור גזילה וכמשנ"ל הרי צריך להשיבו שהרי עובר בלא תגזול.

יבואר אם כשדעתו להחזיר הגזילה לבעלים אם עובר בכל רגע בלאו דלא תגזול

אלא דיש לדון באופן שעבר על לא תגזול ועשה תשובה ודעתו להחזיר את הגזילה אם יכול להמתין קצת עד שישב את הגזילה, או דגם בזה עובר הוא בכל רגע בלאו דלא תגזול, ואם נימא דעובר בכל רגע בלאו דלא תגזול, א"כ אם נימא דגם כשהיה סבור שהוא שלו עבר באיסור גזילה אפשר דצריך להפסיק באמצע תפלתו ולצאת לחפש את בעל החליפה כיון שעובר בכל רגע בלאו דלא תגזול, אך מיסתבר יותר דכיון שדעתו כבר להחזיר את הגזילה ואינו מחזיקו אצלו בתורת גזילה אינו עובר בלאו דלא תגזול ואין עליו אלא מצוות עשה דהשיב את הגזילה.

והראוני שכן מבואר להדיא בשער הציון בס' תר"ו, דבמ"ב שם כתב על הא דכתב השו"ע שם דבערב יו"כ צריך לפייס את חבריו דאף על פי שגם בשאר ימות השנה מחוייב לפייס למי ששפיע כנגדו מ"מ אם אין לו פנאי הוא ממתין לפייסו על יום אחר אבל בעייה"כ מחוייב לתקן הכל כדי שיטוהר מכל עונותיו כדכתב כי ביום הזה יכפר עליכם מכל חטאתיכם וגו' וכ"ש אם יש בידו מן הגזל ואונאה וכל דבר הנוגע בממון יראה לתקן. דהוה המקטרג הגדול על האדם כמו שאחז"ל סאה מלא עונות מי מקטרג גזל מקטרג בראש.

עשה דהשיב, דבקצו"ח סי' שני"א סק"ג כתב דאין בתורת חיוב השבה וטורח השבה לבעלים, והיינו דמיפטר אפי' מהמצוה של והשיב, אך באמרי בינה דיני דיינים סי' מ"ז האריך בזה, ומסיק דמהמצוה של והשיב אינו נפטר בקל"ב.

ונשאלתי אם מותר להניח בצל בערב שבת סמוך למטתו של חולה כדי שישאב את החידקים הנמצאים בו שאפשר שכשישכב במטתו בשבת הרי זה כמרפא עצמו בשבת ואסור משום שחיקת סממנים.

ונראה שכל שבשבת אינו אלא שוכב במטתו אינו אסור אע"פ שיש שם במטתו בצל שישאב הליחה שבקרבו מכל מקום מעשה השכיבה אינו אלא מעשה שכיבה של בריאים, והרי כל שהוא מאכל בריאים מותר לאכלו בשבת לרפואה, והכי נמי הרי השכיבה במטתו אינו נראה כרפואה אלא כשכיבה בעלמא ואע"פ שיש סמוך למטתו דבר המרפא אותו מכל מקום הרי מעשה השכיבה לא נאסרה עליו ולכאורה גם אם יניח

בגליון מעדני כהן פרשת תרומה הובא לדון לפי מה דמבאר בתוס' בקידושין דף נ"ה דהגזול מחבירו וכסבור שהוא שלו אינו מתחייב כלל בחיובי גניבה האם גם איסור גזילה לא עבר או דרך בחיובי גניבה לא מתחייב אבל איסור גניבה עבר בשוגג, וכתבנו דנפ"מ בזה לענין מצוה הבאה בעבירה אם לקח חלות לסעודת שבת והיה כסבור שהוא שלו ונמצא שלא היה שלו והרי זה גזילה בשוגג אם הוי מצוה הבאה בעבירה או דכיון שהוא כסבור שהוא שלו לא הוי מעשה גניבה כלל ולא עבר גם באיסור גניבה.

אם בכסבור שהוא שלו ואינו יודע ממי גזל צריך לעשות צרכי רבים

ולכא' יש לדון בזה עוד נפ"מ, דהנה מעשה בא לידי [לפני שנים רבות] כשהזרתי מהמקוה מוצאת בתוך השקית כיפה שאינה שלי, וכנראה שהכיפה נפלה לתוך השקית, וכשהזרתי למקוה אמרו לי שהיה שם בחור שלא מצא את הכיפה שלו וכנראה הכיפה שהיתה בתוך השקית שייכת לאותו בחור, והייתי סבור דכיון דכשלקחתי את השקית לקחתי בזה גם את הכיפה של אותו בחור הרי זה גזילה בשוגג, וקיי"ל בב"ק דף

עוד נשאלתי באחד שבאמצע תפלת מנחה שם לב שהחליפה שלובש אינה שלו [אותו אחד רצה לקחת טישו מכיס החליפה שלו ובמקום טישו מצא שם חמש מאות דולר], האם צריך להפסיק באמצע התפלה לצאת החוצה לחפש את בעל החליפה כדי להשיב לו את החליפה, או דסגי שיוריד את החליפה ויניחנה על ידו ולאחר התפלה יחפש את בעל החליפה, או שגם אינו צריך להפסיק באמצע התפלה כדי להוריד את החליפה.

ולכאורה יש לדון שצריך להוריד החליפה מיד ולהשיבה לבעלים שבכל רגע שמחזיק בגזילתו הרי הוא עובר בלא תגזול וכל שלא החזירו לבעלים הרי הוא גזלן וצריך להפסיק תפלתו כדי שלא יעבור באיסור לא תגזול.

ואין לומר שהאיסור לא תגזול עובר רק בשעת גזילתו אבל אחר שגזל אינו עובר בלא תגזול אלא רק מחוייב בהשבה שהרי הכובש שכר שכיר עובר בלא תגזול בזה שאינו נותן שכרו לשכיר והכי נמי כל שאינו משיב גזילתו לנגזל עובר בלא תגזול וכן מבואר מקושיית האחרונים בחו"מ סימן ל"ד אמאי הגזול חבית שישוה וזו ולבסוף שוויא ארבע ואיתבר ממילא משלם וזו כשעת הגזילה הרי בכל רגע הוא נעשה גזלן מחדש והרי הוא גזל גם חבית שישוה ד' ואמאי אינו משלם ארבע והקצוה"ח סימן ל"ד כתב דאינו נעשה גנב מחדש משום שהוא גונב מן הגנב דהיינו שגניבה שניה הוא גנב כשאנו ברשות הבעלים ולהכי אינו מתחייב באונסין עליה אך מבואר דאיסור גזילה קעבר אלא שאינו מתחייב באונסין עליה, והנתיבות המשפט כתב בזה שאינו נעשה גזלן להתחייב באונסין כשאנו מוסיף בגניבה כלום אבל איסורא דגזילה נראה דס"ל שהוא עובר בכל רגע שמחזיק הגזילה בידו, וא"כ הכי נמי צריך להפסיק תפלתו ולהשיבו משום איסור לא תגזול שעובר בכל רגע.

^א וכה"ג יש לדון בגזול קרקע דלדעת התוס' בב"מ דף ס"א א' ד"ה אלא דאינו עובר בלאו דלא תגזול אם חייב במצוות עשה דהשיב, ואפשר דהתם גרע כיון שאינו עובר גם בלאו דלא תגזול, אך בגונב באופן שקל"ב מ' נפטר מחיובי גניבה מצינו שנחלקו האחרונים אם איכא עליה מצוות

וכתב בשער הציון שם ס"ב וז"ל ונראה פשוט דבאיסור גזל ואונאה וכהאי גוונא דידוע שהוא לאו הניקט לעשה דוהשיב את הגזלה, אין רשאי להמתין עד ערב יום הכפורים, דכל שעה ושעה יש עליו חיוב עשה זו דהוא תקנון של לאו, ודומיא דכל עשה דאורייתא שחייבו חז"ל לעשותו בבוא זמנו, כמו לולב וברכת המזון וקריאת שמע

בעניין אם הגזלן שחזר בתשובה ועדיין לא החזיר הגזילה אם כשר לעדות

תשובה בלבו, וחזינו דאע"פ שאפשר שגנב וגזל וצריך להחזיר את הגזילה מכל מקום כיון שהרהר תשובה בלבו הרי זה צדיק גמור.

אמנם נראה שלכאורה אינו ראה לזה, שהרי התם קשה נמי הרי לא קיים כל חלקי התשובה המעכבים את התשובה, שהרי לא התוודה ולא קבל עליו שלא לחזור לזה החטא לעולם, אלא רק הרהר תשובה בלבו, ואמאי חשוב בכך צדיק גמור.

ומוכרח מכאן דכל שהחליט בדעתו לחזור ולהתנהג בדרך טובה הרי זה צדיק גמור אע"פ שעדיין צריך לקיים בנפשו כל חלקי התשובה אבל הוא נחשב כצדיק, אבל גזלן שנפסל לעדות לא מהני להכשירו עד שיישוב בתשובה, וכל שלא החזיר גניבתו עדיין לא שב בתשובה ואפשר דאכתי פסול לעדות, דאכתי עד חמס חשיב עד שמישב הגזילה.

אכן נראה כיון שחשבינו ליה צדיק גמור בהרהור בלבד גם אם לא השיב הגזילה א"כ אינו חשוב רשע לפסול לעדות, ואע"פ שלא קיים בנפשו כל חלקי התשובה המעכבים בתשובה.

ולכאן נראה לדינא דאינו חייב לילך להשיב החליפה באמצע תפלתו אבל הוא חייב לפשוט את החליפה מיד, דהרי שואל שלא מדעת גזלן הוי, וא"כ אסור לו ללבוש את החליפה אפילו רגע אחד, אבל יכול להמשיך בתפלתו בלא החליפה ואחר כך ישיבנו לבעליו.

בעניין אם כסבור שיש לו רשות מהבעלים ונמצא שאין לו רשות אם הוי כמו כסבור שהוא שלו

הבכורות ידע שאין זה שלו, אלא רק שהוא סבור שיש לו רשות מהבעלים לקחת ונמצא שאין לו רשות מהבעלים, אין זה כמו היכא דכסבור שהוא שלו דלא הוי מעשה גניבה.

אך מדברי הריטב"א בכתובות דף ל"ד ב' בההיא דתתב לו חבירו לבית הבליעה מבואר דכה"ג חשיב כמו כסבור שהוא שלו דהקשה אמאי חייב מ"ש מהיכא דכסבור שהוא שלו דאינו חייב, וז"ל והא דאמרין לעיל (ל' ב') גבי תתב לו חבירו בבית הבליעה דאי מצי מהדר ליה ולא אהדריה חייב, **התם בשיעור שאינו של חברו שתחבו בפיו, ובדין הוא דכי פרכין לעיל אי מצי לאהדוריה להדריה בדין הוא דמצי לשנויי דמיייר שהוא סבור שהיה שלו, אלא דניחא לן לתירוצה אפילו בדיע דלאו ידידיה הוא, עכ"ל, ומבואר דאם היה סבור שהוא של חבירו לא היה מתחייב בגניבה משום דכל שחבירו נתנו לו הרי זה כמו שסבור שהוא שלו. ועי' במחנה אפרים דיני גזילה סי' ז' שהביא פלוגתא זו.**

בעניין הפרשת חלה ע"י קטן בשבת

יבואר דסמך המהרי"ל דיסקין על דברי התוס' בפסחים דהיכא דמותר לקטן בגדלותו אין בו משום ספייה

ובכפר הנ"ל כתב דחליה היה מהתוס' בפסחים בדף פ"ח, שהקשו דלמ"ד דקטן אינו נמנה על הפסח כיצד מותר ליתן לו קרבן פסח הרי מאכילים את הפסח שלא למנויו, ותירצו התוס' דכיון דהוא בר מצוה בקרבן פסח אין בו איסור ספייה, ולמד המהרי"ל דיסקין שכל שהוא לצורך מצוה ובמקום מצוה לא נאסר איסור ספייה.

אמנם לכאורה לא דמי להתוס', דהיינו טעמא דהתוס' דאיסור ספייה הוא רק היכא דמרגילו בדבר שכשיהיה גדול יהיה אסור לו, אבל היכא דלא יהיה אסור בזה כשיהיה גדול וכמו הכא שהרי יוכל להימנות על הפסח אין בו איסור ספייה דהוא שייך בצורת המצוה, אבל הרי הך הפרשה לא תהי' מותרת לו בגדלותו שלא יהי' מותר לו להפריש חלה בשבת, לצורך מצוות מצוה, ובוה אפשר שלא התירו איסור ספייה לצורך מצוה.

וכן יש לדון האם מותר להלביש את הקטן כלאים בציצית דאע"פ דהמצוה שלו ללבוש ציצית אינו אלא מדרבנן ואיסור להלבישו כלאים הוא מדאורייתא שהרי אסור לספותו איסורים מן התורה, ולא נוכל לדחות ע"י מצוה דרבנן את הל"ת דאין, מ"מ כיון דכשיהיה גדול יהי' מותר לו ללבוש כלאים בציצית דהרי חיובו בציצית יהי' מדאורייתא, ועודל"ת, שרי נמי לספותו כשהוא קטן, דכל שהוא מצוה כשהוא גדול לא חשיב איסור ספייה, והוא הדין לטמאות כהן קטן לאביו שמת אע"פ דאינו מצוה להיטמאות לו כיון דהוא קטן ואיסור ספייה לקטן לטמאותו הוא מה"ת, מ"מ כיון דאותו מעשה כשיהיה גדול יהא חייב לטמאות לאביו לא חשיב איסור ספייה דכל שהוא מצוה לא חשיב איסור ספייה ושרי.

וכבר העיר כן בס' ציץ הקודש על דברי המהרי"ל דיסקין וצ"ל דיש לחלק הרבה בין התוס' לציור המהרי"ל דיסקין, והביא דהיה שוב מעשה כזה בשנת תרמ"ח ושם לא הסכים לסמוך על הקולא הנ"ל ליתן לקטן להפריש.

בספר על המשגיח דקמניץ וצ"ל הובא מעשה שסיפר חתנו של מרן הגאון רבי ברוך בער לייבוניץ וצ"ל בעל הברכת שמואל הגאון רבי משה ברנשטיין שבזמן המלחמה שהיה רבי ברוך בער בעיר קרעמנטשוו ואח"כ עבר לוילנא, פעם לאחר שנים רבות ראה את חמיו רבי ברוך בער שפניו מפותחים וכולו מבוהל, ושאלו לפשר הדבר, ופרץ בבכי מר, היום ראיתי בין ספרי ספר ששייך לבית הכנסת של קרעמנטשוו והרי אני גזלן, ולא עוד אלא שהכשילתי אשת איש, שהרי בזמן שהייתי במינסק צירפני רבי אליעזר רבינוביץ לגט ומכיון שהיה לאחר שלקחתי הספר מקרעמנטשוו הרי דיני כגזלן ממילא הגט פסול, שהרי דיין גזלן פסול לגט אשה, וניסה רבי משה לפייס אותו הרי בטח לא לקחת הספר כמזונה אלא הכנסת את הספרים שלך לתוך התיק וביניהם היה בטעות ספר זה, אך ללא הועיל, רבי ברוך בער מסתובב הלך ושוב לפתע נעצר במקומו ואמר חושבני שיש לי תשובה לעצמי שהרי בזמן שנסעתי מקרעמנטשוו למינסק בדרך נפלתי עליו רוצחים וכמעט היה ביני לבין המות ואז אמרתי וידוי ובתוך לבי עשיתי תשובה על כל חטאי ממילא גם חטא זה נכלל בתשובה, אלא מה עדיין לא קיימתי השבת הגזילה אך מכיון שמצב המלחמה אינו מאפשר לחזור לבית הכנסת בקרעמנטשוו כבר אינו בגדר רשע והגט כשר.

וחזינו דס"ל דגם בכסבור שהוא שלו חשוב גזלן ורק משום ששב בתשובה הרי הוא כשר לעדות.

וידידי הבה"ח אריה זאב פון נ"י אמר להביא ראיה מהא דאמרו בקדושין מ"ט ע"ב דמי שקידש את האשה על מנת שאני צדיק גמור אפי' הוא רשע חיישין שמא הרהר

בגליון מעדני כהן פרשת תרומה הובא לדון דבאופן שלקח את החלות מבית חמיו לאכלם אין זה חשוב כמו כסבור שהוא שלו משום שהרי ידע שאין זה שלו, אלא שהיה סבור שיש לו רשות לקחת את החלות ולכסוף התברר שאין לו רשות כיון שהחלות היו שייכות למישהו אחר, וא"כ הרי זה כסבור שיש לו רשות ונמצא שאין לו רשות, והוי ככל גזילה בשוגג.

והראוני דלכאן נחלקו הראשונים בסברא זו, דבנמוקי יוסף בב"ק דף כ"ט א מדפי הרי"ף כתב בההיא דנתנו לכסורות בנו ונמצא שאין שלו, דתנן שם [דף ע"ט א'] הגביהו או שהוציאו מרשות בעלים חייב, ורש"י שם פירש דחייב הגנב בשליחות הכהן, ופירשו התוס' שם דס"ל לרש"י דבשוגג יש שליח לדבר עבירה, אך בנמוקי"י שם כתב בשם הרא"ה לפרש דחייב קאי על הכהן, והרי התם הוא כסבור שהוא של זה שאמר לו לקחת את הבכורות ואמאי מתחייב בגניבה, אלא מבואר דכיון שכשלקח את

נשאלתי במשפחה שהכינו חלות לשבת בפחות מכשיעור המחייב בהפרשת חלה, ואח"כ באו לשבת אורחים והביאו עמם ג"כ חלות לשבת שהיו פחות מכשיעור, והניחו את החלות ביחד באותה השקית, ואח"כ נתעוררו שיש כאן צידוף סל המחייב בהפרשת חלה, [והצירוף היה בשבת שאין להם מה לסמוך על הפרשת הגאון ר' משה בויאר שליט"א, כיון שאינו מפריש אלא בערב שבת], ויל"ד האם יש להם עצה כיצד יהיו החלות מותרות לאכילה בשבת.

יבואר התר המהרי"ל דיסקין להפריש חלה ע"י קטן

והנה בס' ציץ הקודש סי' י"ט הביא הוראה מהמהרי"ל דיסקין וצ"ל שאירע בשנת תרמ"ג שהיתה שנה שמינית שהכינו את המצות מקמח של שישית ושל שמינית והפרישו מזה על זה, והדין הוא דההפרשה לא חלה מהחדש על הישן, ונודע להם רק בשבת ער"ג ונסתפקו אם יש אפשרות להתיר אותן מצות באכילה שהרבה מאנשי ירושלים היו באותו ספק, והיה שאלה הנוגע להביאם אם יוכלו לאכול את המצות.

ואמר המהרי"ל דיסקין שיקחו מצה אחת שהיתה ממצות של אותה שנה ויתנו אותה במתנה לקטן מופלא הסמוך לאיש ויאמרו לו להפריש מהמצה שלו חלה על כל המצות שנעשו מאותה שנה, ובמשנה בתרומות פ"א מ"ג נחלקו תנאי האם מהני הפרשתו של מופלא הסמוך לאיש ובשו"ע סימן של"א פסק דמהני, וכך יוכלו לאכול את המצות.

ולכאן הוא חידוש שיאמרו לקטן לעבור על איסור דרבנן של הפרשת תרומה בשבת, ובאמת בפמ"ג נסתפק במי שאין לו מצה אחרת שאולי מותר לו להפריש חלה בעצמו ולעבור על איסור דרבנן לצורך קיום מצוה דאורייתא, וצ"ע מ"ש מהא דתנן שופר של ר"ה אין עולין באילן, אך המהרי"ל דיסקין התיר להפריש רק ע"י קטן.

יבואר האם יש להתיר עפ"י דברי הרשב"א דמותר ספייה לקטן לצורך הקטן

ויש עוד להעיר על דבריו, דהמהרי"ל דיסקין הורה להקנות לקטן מצה אחת בכדי שיוכל להפריש עבורם, ולכא"ו הפרשתו לא מהני לתקן את המצות שלהם אלא מדיון שליחות כמבואר בנדרים דף י"ז ולא מהני שליחות לקטן, אמנם בדרבנן מהני זכיה של קטן כמבואר בגיטין דף ס"ד, אבל בדברים שעיקרם דאורייתא לא מהני בזה שליחות לקטן, והעיר כן בס' מועדים ומננים ח"ד לדודי הגאון הגדול ר' משה שטרנבוך שליט"א. והיה מקום להציע שיקנו לקטן את כל המצות ועי"ז יוכל להפריש עבור כל המצות שלו ואח"כ יאכלו משלו ולא יזדקקו לשליחות, אמנם בזה יל"ע אם יקיימו בזה מצות מצה שהרי בעי שיהא לכם שהרי אין יוצאין במצה של מעשר שני לר"מ, אבל אפשר דשפיר חשיב לכם דבשעה שאוכל את המצה הרי המצה נעשית שלו גם אם הקטן אינו יכול להקנותו לו אבל נתן לו רשות לאכלו ויעשה שלו בלא הקנתו של הקטן.

אכן יש לומר ביאור אחר על מה סמך המהרי"ל דיסקין להתיר לקטן להפריש חלה, דהנה ברשב"א ביבמות דף קי"ד כתב לענין ספייה לקטן באיסור דרבנן דספייה לצורך הקטן ולא לצורך הגדול מותרת, וא"כ על סמך זה יש להתיר לקטן להפריש חלה עבור עצמו שיהא לו מה לאכול בשבת וכיון שמפריש עבור עצמו יכול להפריש ולתקן כל החלות כולם בהפרשה אחת.

ובזה עדיף אם יקנו לו את כל החלות ולא אם יקנו לו רק חלה אחת כדי להפריש ממנה על כולם דבזה צריך להגיע לשליחות ואין שליחות לקטן כמשנ"ת, וכשמפריש עבור כל החלות הוא מפריש עבור עצמו ועבור אחרים בהפרשה אחת ושרי. והנה נאמנים עלינו דברי הציץ הקודש שטעם המהרי"ל דיסקין היה מהתוס' בפסחים ולא על סמך הרשב"א הג"ל, וצ"ב מ"ט לא סמך המהרי"ל דיסקין על היתר זה, וביותר שהרי הציץ הקודש עצמו הביא כמה מהאחרונים שהסתמכו על דברי הרשב"א הג"ל להקל בספייה לקטן, ויעוין בבה"ל סימן שמ"ג שהביא דהרעק"א סמך על הרשב"א להתיר לקטן להביא סדור לבית הכנסת דרך כרמלית לעצמו.

יבואר דאיסור הפרשה בשבת אסור מתרי טעמי או משום נראה כמקדיש או נראה כמתקן

אכן נראה דהנה בכל איסור הפרשת חלה בשבת יש ב' חלקי איסור, אחד מפני שנראה כמקדיש והיינו דכל עשיית חלות בשבת נאסרה מטעם מו"מ, ועוד איסור מפני שנראה כמתקן, כמבואר ברמב"ם פרק כ"ג משבת, ולכאורה גם כשיקנו לקטן את כל המצות ויפריש עליהם הקטן הרי משום נראה כמקדיש הרי אינו מייחל חלות חלה אלא על הכוית שמפריש על מצה אחת או על הרבה מצות ואין כאן אלא איסור אחד, אבל משום האיסור של נראה כמתקן הרי בכל מה שמתקן הרי הוא עובר באיסור נוסף, א"כ מה שהוסיף לתקן עבור הגדול הרי הוא עושה איסור דרבנן עבור הגדול, וגם להרשב"א לא הותר לעשות מלאכה דרבנן אלא לצורך הקטן אבל לא לצורך הגדול, וכיון שמוסיף לתקן גם עבור הגדול אסור, ואע"פ שהפריש במעשה אחד על כולם, הרי הוא כריבוי בשעורים במעשה אחד וחשיב איסורא.

אמנם בתוס' בביצה כתבו דאם עשה עיסה ביו"ט מותר להפריש ממנה חלה כיון שלא יכל להפריש מקודם, וכשמפריש יכול להפריש גם על עיסה שעשה מאתמול שיוכל להפריש עליה מערב יו"ט ואסור להפריש עליה חלה ביו"ט, אבל כיון דמותר להפריש חלה על עיסה שנעשה ביו"ט מותר להפריש באותה הפרשה גם על עיסה שנעשית מעי"ט, והנה היה מקום לדון ולומר דלכאורה בשלמא משום נראה כמקדיש אין כאן תוספת איסור אבל משום מתקן הרי הוא מוסיף לתקן עוד מה שאסור לתקן ואפשר דהתם ליכא משום נראה כמתקן דאיירי בחלת חו"ל דאוכל והולך ואח"כ מפריש בסוף וא"כ אין בזה אלא משום נראה כמקדיש ולכן הותר להפריש גם על עיסה שנעשית

מבעוד יום, אמנם במ"ב סימן תק"ו ס"ק כ"ה כתב בשם האחרונים דגם בחלת א"י יכול לעשות עיסה ביו"ט ולהפריש גם על העיסה שנעשית מעי"ט, וצ"ע שהרי מוסיף לתקן.

יבואר דביו"ט ליכא משום נראה כמתקן וגם ריבוי בשעורים מותר ביו"ט

ואפשר לומר על פי מש"כ המהרלב"ח לדקדק בדעת הרמב"ם דביו"ט אין בו משום נראה כמתקן שהרי הותר מלאכת אוכל נפש ביו"ט אלא שאסורו ביו"ט משום נראה כמקדיש וגו' ויהא שמו יתבאר שאסור ביו"ט, ולכן מותר ביו"ט להוסיף ולתקן עוד עיסות אחרות שאין איסורו אלא משום נראה כמקדיש ובזה אינו מוסיף כלום כשמתקן עוד עיסות בהפרשה אחת.

ועוד אפשר דביו"ט הותר ריבוי בשעורים כדאיתא בביצה דף כ"א, והר"ן דס"ל דריבוי בשעורים אסור מן התורה, ביו"ט מותר, דכל שהותרה המלאכה מותר גם להרבות בה, ולחשי שרי גם אי נמיא דביו"ט נאסר ההפרשה משום נראה כמתקן אבל בנדון דידן שהוא בשבת וריבוי בשעורים לא הותר בו נראה דאסור לעשות כן.

והעירני ידידי הרב הגאון ר' יוסף קסטל שליט"א דאפשר דמה דלהרשב"א שרי לספות לקטן איסור דרבנן לצורך משום דבזה לא אתי למיסרם אבל כשעושה לצורך אביו או לצורך גדול אתי למיסרם כמו שאמרו בעירובין דף מ' שלא לתת לקטן לשתות מיין של ברכת שהחיינו בכניסת יו"ט משום דאתי למיסרם, אבל בנדון דידן שמפריש הפרשה אחת לתקן כל החלות כיון שעושהו במעשה אחד אע"פ שמתקן חלות אחרות לא אתי למיסרם ושרי.

יבואר דגם להרשב"א לא ספיין לקטן איסור דרבנן אלא במקום צורך חשוב

אמנם בעיקר דינו של הרשב"א שהתיר לומר לקטן לעשות איסור דרבנן לצורך עצמו אינו אלא בנצרך לו אבל בלא צורך אסור, שהרי כתב בשו"ת הרשב"א חלק א' סימן צב על מה שהקשו עליו מהא דאמרו בכתובות דף ס' שאמרו גבי תינוק יונק והולך כל עשרים וארבע חרש מכאן ואילך כיונק שקצן בשפירש. ואף על גב דחלב אשה מדרבנן הוא וקליש איסוריה דרבנן. דאי פריש במנא שרי ואפי' הכי אסור להאכילו וכתב שם הרשב"א וז"ל ומה שהקשית מההיא דיונק תינוק אינה, דלא עלה על דעת שנתיר איסורין דרבנן בכדי ושלל לצרכו של תינוק. ולרבי אליעזר אין צורך הנקה לברייתא יותר מעשרים וארבע חודש. ולרבי יהושע אפילו ארבע וחמש שנים ואפילו חבלתו על כתפו הא יתר מיכן אין צריך להנקה. והרי הוא לזה כגדול וככדי לא ספיין ליה איסורין דרבנן. אבל כל שיש בו צורך לתינוק מאכילין אותו, עכ"ל.

ומבואר להדיא שגם הרשב"א לא התיר אלא במקום הצורך אבל שלא לצורך לא התיר ואע"פ שיש צורך בהנקה אבל אינו חשוב די צורך להתיר לספות לו איסור מדרבנן והכי נמי אינו די צורך שרועים בחלות שלהם דווקא אבל אם אין להם חלות אחרות ולבזה יצאו סעודת שבת שפיר חשיב צורך קטן אע"פ שיוכל לאכול מאכלים אחרים אבל מצות סעודת שבת חשיב צורך כדי להתיר איסור דרבנן לצורך קטן להרשב"א, וכמש"כ ברעק"א להתיר לקטן לטלטל סידור בכרמלית לצורך קטן.

והנה היה מקום לומר דמי ששכח להפריש חלה בערב שבת דאפשר לתת החלות לעכו"ם ויפריש לעצמו ושפיר חייל הפרשתו דתרומת העכו"ם חייל בתרומה דנפשיה כדאיתא בתרומות פ"ג ואח"כ יאכלנו ואמירה לעכו"ם באיסור דרבנן לצורך מצוה שריא.

אלא דנחלקו הראשונים אם תרומת העכו"ם מהני להתיר הכרי שלקח מישראל שנתחייב בתרו"מ או שחל התרומה אבל אינה מתרת הפירות יעוין בירושלמי פ"ג מתרומות ה"ה ובביאור הגר"א שם ובפירוש הר"ש סירלא, ויעוין במעדני ארץ תרומות פ"ד הט"ו.

ארון של תפילין שהשאירו אותו פתוח בשבת אם מותר לסגרו בשבת

שמלאכתו לאיסור לצורך גופו דהיינו להשתמש בו וכיון שרועה להשתמש בהארוך כדי לשמור על התפילין הרי מותר לנעלו, שהרי משתמש בדלת הארון לשמשו, ואינו חשוב כטלטול מחמה לצל, ואע"פ שטלטלו לצורך לשמור על כלי שמלאכתו לאיסור הרי מותר לטלטל כלי לצורך מוקצה, ולכן מותר לנעל הארון לכולי עלמא.

וכן מטו בשם מרן הגרשו"א שמוותר לטלטל פטיש כדי לסגור דלת שלא יגנבו ממנו פטישים אחרים, אמנם בפמ"ג משב"ז סימן רס"ה א' משמע דאסור לטלטלו לצורך דבר שאסור להשתמש בו בשבת.

כמה הערות בעניין האוכל פת גזולה בסעודת שבת אם חשיב מהבב"ע

ובשו"ע סי' תרמ"ט ס"ה כ' כל אלו שאמרנו שהם פסולין מפני שביארו או מפני גזל וגניבה ביום טוב ראשון אבל בשאר הימים הכל כשר, וז' הרמ"א יש פסולין בגזול כל ז' ימים והכי נהוג, ובפשוטו ד' השו"ע כשמואל שאין פסול של מצה"ע בדרבנן וד' הרמ"א כר' יוחנן שגם בשאר ימים דרבנן יש פסול של מצה"ע, וא"כ לרמ"א יש בזה פסול של מצה"ע ולהשו"ע אין פסול.

והנה בשאג"א סי' צ"ד כ' לענין מרור גזול דהואיל ומרור בזה"ז דרבנן תלי' במחלוקת אם במצוה דרבנן יש מצה"ע,

שמעתי ששייבה אחת שכחו לנעול הארון של תפילין בערב שבת וחששו מגניבת התפילין, ושאלו אם מותר לנעול הארון של תפילין בשבת.

והנה נחלקו הראשונים אם תפילין חשיב כלי שמלאכתו לאיסור יש לומר שהארון של התפילין הרי הוא בסים לכלי שמלאכתו לאיסור ואסור לטלטלו מחמה לצל, וכבר נחלקו בזה האחרונים בהאי בסיס, וגם טלטול הדלת אסור כמש"כ הפמ"ג משב"ז סימן רע"ז ס"ק ח', אבל בנדון דידן הרי מותר לנעול הארון לכולי עלמא שהרי מותר לטלטל כלי

העירני הגאון הגדול ר' צבי אליהו שטינברג שליט"א בעל מחבר ספר הנפלא צבא הלוי על הא דהאכיל סעודת שבת בפת גזולה אם הוי מהבב"ע ולא יצא.

דיש לדון עוד דהנה ע' קרית ספר הל' שבת דחיוב ג' סעודות בשבת הוי דרבנן, וד' הלבוש והובא בערוך השלחן סי' רצ"א כ' דג' סעודות דאורייתא הם.

והנה אם הוי דרבנן א"כ יש לדון עוד דזה תלוי במחלוקת בסוכה דף ל' שבתחילה אמרו שלולב גזול פסול ביום שני משום מצוה הבאה בעבירה ושמואל סובר שביום שני יוצא יד"ח ופי' התו' משום דמצוה דרבנן אין פסול של מצה"ע.

